

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ РЕФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Катерина Шийка

*Міжрегіональний центр професійно-технічної освіти художнього
моделювання і дизайну м. Львова
вул. О.Кульчицької, 2, 79054, Львів, Україна*

Розглянуто напрями модернізації професійної освіти шляхом впровадження європейського досвіду. Визначено зміст професійно-технічної освіти; розглянуто зміну підходів до викладання навчальних дисциплін. Окреслено принципи й вимоги до підвищення кваліфікації педагогічних кадрів закладів професійної освіти. Обґрунтовано доцільність змін в українській системі освіти.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійна освіта, професійно-технічні заклади, державні стандарти, зміст професійно-технічної освіти, типові навчальні програми.

Постановка проблеми. Одним зі шляхів реформування професійної освіти в ПТНЗ є навчання на основі компетентнісного підходу, яке застосовують у країнах Євросоюзу.

Компетентнісне навчання полягає у вмінні застосовувати набуті знання на робочому місці в ситуаціях професійної діяльності. Таке навчання вимагає постійної та близької співпраці між ПТНЗ та підприємствами шляхом укладання угод із роботодавцями і навчальним закладом для системного навчання учнів та подальшого працевлаштування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми впровадження зарубіжного досвіду реформування професійної освіти досліджують В. М. Аніщенко, Д. О. Закатнов, С. І. Здіорук, С. Ф. Клепко, В. О. Радкевич, В. А. Савченко, І. М. Савченко, В. Є. Скульська, І. М. Стариков, В. В. Юрженко (реформування системи професійно-технічної освіти в умовах європейської інтеграції), Л. М. Петренко (модернізація управління професійною освітою), М. Я. Сорока (розвиток початкової професійної освіти в умовах децентралізації в Російській Федерації) та ін.

Мета статті – обґрунтувати доцільність змін в українській системі освіти, розглянути напрями модернізації професійної освіти шляхом впровадження європейського досвіду.

Виклад основного матеріалу. Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що у країнах із розвинутою економікою давно існує система соціального партнерства між роботодавцями, профспілками, навчальними закладами,

громадськими організаціями та владою. Роботодавці беруть активну участь в організації та проведенні практичного навчання учнів професійних навчальних закладів безпосередньо на виробництві [6].

Відповідно налагоджується тісна співпраця між викладачами, майстрами виробничого навчання ПТНЗ і майстрами на підприємствах. Якість компетентнісного навчання випускників визначає ринок праці. Конкурентоспроможним на ринку праці є працівник, який не лише засвоїв стандарт освіти з відповідної професії, має певні знання, вміння, навички, вміє їх застосовувати на практиці, а й компетентний у цій сфері діяльності та готовий до змін, удосконалення відповідно до вимог часу.

В умовах ринку праці важливим засобом підвищення якості професійної освіти є соціальне партнерство, що особливо важливо тепер, коли Україна стала на шлях європейської інтеграції. У цьому випадку ринкові праці будуть необхідні ресурси лише високої кваліфікації. Тому професійно-технічні навчальні заклади нині повинні готувати робітників із поглибленою освітою, широким технічним світоглядом, із розумінням технологічного процесу в цілому. Якість підготовки кваліфікованого робітника залежить від багатьох чинників. Одним із головних чинників є впровадження у навчальний процес сучасних виробничих технологій, організація виробничого навчання на виробництві [6]. Навчальні заклади повинні адаптовувати свої навчальні плани та навчальні програми, змінювати стилі та підходи до навчання відповідно до цих вимог.

У межах чинного законодавства України, положень, методологічних і концептуальних форматів здійснюється активний пошук, оновлення та модернізація змісту професійно-технічної освіти, розробка навчальних планів, програм, нових підходів, які б зважали на вимоги сучасного ринку праці. Нові державні стандарти мають бути гнучкішими, широкопрофільними, орієнтуватися на перспективу, брати до уваги попередній досвід, наступність у системі освіти. Сучасні тенденції розвитку неперервної професійно-технічної освіти спонукають до мобільності, диференційованого підходу щодо організації підготовки кваліфікованих робітників, гнучкості в розробці й оновленні змісту освіти [2].

Державні стандарти освіти ПТНЗ визначають типові навчальні програми певних професій відповідних розрядів чи класів і компетентність учнів-випускників.

У контексті вищенаведеного акцентуємо на важливості проблеми визначення змісту професійно-технічної освіти, його відбору, систематизації, структурування відповідно до галузевої спрямованості підготовки робітничих кадрів. За цих умов особливої актуальності набуває питання про загальноосвітні, культурологічні, екологічні, правові й інші знання, без яких професійна освіта нині неможлива. Виникає потреба переорієнтації

навчальних планів, введення до них нових предметів, котрі давали б учням знання з новітніх технологій, іноземних мов, основ філософії, розуміння різних культур тощо. Отже, навчальні плани і програми мають не лише відповідати технічним вимогам відповідних галузей виробництва, а й забезпечувати загальну підготовку, котра необхідна для індивідуального культурного розвитку особистості [2].

Важливим аспектом у цьому контексті є вивчення української мови, української мови за професійним спрямуванням та історії України. Ідея укрainізації системи освіти нашої країни вивела такі важливі гуманітарні дисципліни, як українська мова й українська література з ряду необов'язкових, відродила їхній національний статус і значення. Позитивним чинником у процесі укрainізації освіти стало збільшення кількості годин на викладання таких дисциплін, як історія України й українознавство. Іншим важливим кроком в оновленні освіти є стандартизація змісту освіти, яка сприятиме входженню України до європейського освітнього простору. Вона розрахована на підвищення якості освіти, визначення мінімального обсягу засвоюваності знань учнями, збалансування розумового, фізичного та психічного навантаження, на гуманітарну спрямованість викладання дисциплін і надання можливостей творчої реалізації потенціалу особистості учнів [1].

Зрозуміло, що для якісного виконання завдань стандартів потрібно змінити підходи до викладання предметів, проведення виробничого навчання та виробничої практики.

Програма “Твінінг”, зокрема проект-тренінг “Модернізація законодавчих стандартів і принципів освіти та навчання відповідно до політики Європейського Союзу щодо навчання впродовж життя”, допомагає покращити якість навчання в ПТНЗ.

Цей проект-тренінг передбачає зміну стосунків між викладачами й учнями. Викладач виступає у ролі наставника, фасилітатора, провідника для учнів, тобто створює умови, в яких учні навчаються.

Такий стиль навчання потребує ґрунтовної підготовки викладача до уроку, а також використання випереджувальних завдань для учнів, щоб результат навчання був якісним. Викладачі повинні вдосконалювати свої компетенції, підвищувати свою кваліфікацію на курсах, шляхом стажування чи онлайн.

В організації підвищення кваліфікації викладацьких кадрів варто виходити з таких принципів і вимог: обов'язковість навчання в галузевих навчальних закладах або спеціальних курсах підвищення кваліфікації з відривом чи без відриву від виробництва з періодичністю навчання не рідше одного разу в п'ять років, планомірність, систематичність і безперервність розширення і поглиблення професійних і психолого-педагогічних знань, удосконалення методичної підготовки й оволодіння новими науковими знаннями і передовим досвідом професійного навчання робітників на

виробництві, диференційований підхід до визначення головних напрямів підвищення кваліфікації та змісту навчальних планів і програм для навчання кожної категорії цих працівників, здійснення організаційно-технічного забезпечення навчального процесу [6]. Адже той, хто покращує свою компетенцію у певній сфері, а також завдяки обміну знаннями з колегами набуває досвіду викладання і стає “цікавим” для учнів.

Великий авторитет в учнів мають ті наставники, які навчають шляхом особистого практичного показу певних видів робіт чи прийомів. У процесі навчання учень повинен відпрацювати всі лабораторно-практичні роботи та види робіт у навчальних майстернях. Однак учні будуть більш вмотивовані до праці, якщо викладач подасть ідею до виконання, а вони самі будуть шукати шляхи виконання із застосуванням знань із теоретичних предметів, у цьому разі викладач повинен наглядати за процесом, консультувати, контролювати, тестувати.

Це активізує самостійну та пізнавальну діяльність учнів не лише в межах навчального закладу, а й у позаурочний час для пошуку нових ідей і шляхів їх втілення. Учні зацікавлені в кращому результаті, тому що ідея – це їхня власність.

Ефективним для роботи викладача (з досвіду роботи датських учителів) є ведення рефлексивного щоденника, який має такі переваги:

1. Місце для саморекомендацій, уточнення цілей і прийняття рішень;
2. Шлях до самоусвідомлення і самопізнання;
3. Місце для проектування майбутньої поведінки;
4. Можливість “випустити пару”;
5. Засіб зосередження зусиль та енергії на першочергових пріоритетах;
6. Спосіб організації часу й оптимізації його використання;
7. Місце для творчого розв’язання проблем;
8. Метод запам’ятовування;
9. Засіб досягнення самоідентичності;
10. Путівник до якості та чіткості посеред змін.

Покращенню якості засвоєння набутих знань і практичних навичок сприяє навчальне середовище, яке охоплює систему засобів навчання, а саме:

- комп’ютери та місця для роботи і навчання у групах чи індивідуально;
- доступ до навчальних джерел (бібліотека, Інтернет, електронні конспекти);
- соціальна діяльність у взаємодії з практикою;
- колективна робота та подвійна компетентність (навчання один від одного) [3].

Сучасні учні інколи краще володіють комп’ютерною технікою, ніж викладачі, тому цим педагогам потрібно виявити підприємницький талант і

бути краще підготовленими для того, щоб справлятися з “мінливими ролями”, яких вимагає сьогодення.

Тому вільне володіння ІТ-технологіями належить до ключових компетенцій викладача чи майстра виробничого навчання поряд із професійними навичками. Це сприяє не лише високій мотивації навчання учнів, а й створенню позитивного іміджу закладу.

Висновки. Отже, вивчаючи європейський досвід реформування освіти, можна зазначити, що модернізація освіти – це процес тривалий, проте необхідний. До засобів, які дають змогу забезпечити реалізацію стратегії реформування освіти, можна віднести:

- використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних систем);
- застосування ВОР (відкритих освітніх ресурсів), які повинні бути застосовані у всіх навчальних контекстах;
- системність у підвищенні педагогічної кваліфікації викладацького персоналу;
- зміцнення зв'язків між освітою і роботодавцями;
- застосування навчання на робочому місці;
- запровадження нових стандартів щодо управління розвитком підприємництва в освіті [4].

1. Денічева О. І. Можливості запровадження Австрійського досвіду реформування гуманітарної освіти в Україні [Електронний ресурс] / О. І. Денічева. – Режим доступу : <http://www.nniif.org.ua/File/12doimza.pdf>
2. Кадемія М. Державний стандарт професійно-технічної освіти: яким йому бути / М. Кадемія // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2008. – № 1. – С. 45–53.
3. Миськів Л. І. Стан та перспективи реформування вищої освіти в Європейському Союзі [Електронний ресурс] / Л. І. Миськів. // Український часопис українського права. – 2013. – № 1. – С. 127–130. – Режим доступу : http://jusintergentes.com.ua/archives/2013/1/Pages%20from89_134-039-042.pdf
4. Модернізація законодавчих стандартів та принципів освіти та навчання у відповідності до політики Європейського Союзу щодо навчання впродовж життя [Електронний ресурс] : Щоквартальний інформаційний бюлетень Проекту Twinning. – 2013. – № 4 (1 жовт.–31 груд. 2013 року). – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/img/zstored/files>
5. Напрями реформування системи професійно-технічної освіти в умовах європейської інтеграції (досвід, аналіз, прогнози) : кол. монографія / Авт. кол. : Аніщенко В. М., Закатнов Д. О., Здіорук С. І. та ін. [Електронний ресурс]. – К., 2008. – 250 с. – Режим доступу :

http://www.ipto.kiev.ua/files/zvit_institutu/2012/seleckiy/monografiya_2008_selezkiy.pdf

6. Щербак О. І. Професійно-технічна освіта України на шляху до саціального партнерства / О. І. Щербак // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2008. – № 1. – С. 149-156.

APPLYING THE EUROPEAN EXPERIENCE OF REFORMING THE PROFESSIONAL EDUCATION IN VOCATIONAL SCHOOLS OF UKRAINE

Kateryna Shaika

*Lviv Interregional Centre of Professional and Technical Education of Artistic Modeling and Design
Kulchytska Str. 2, UA – 79054 Lviv, Ukraine*

The article examines the trends of modernizing the professional education by means of applying the European experience. It defines the content of vocational education; analyses the change of approaches to teaching subject areas. The author outlines the principles and demands to improving the skills of teaching staff in vocational schools. She substantiates the necessity of changes in the Ukrainian education.

Key words: competence approach, professional education, vocational schools, state standards, content of vocational education, typical educational programs.

ВНЕДРЕНИЕ ЕВРОПЕЙСКОГО ОПЫТА РЕФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИЕ УЧЕБНЫЕ ЗАВЕДЕНИЯ УКРАИНЫ

Катерина Шийка

*Межрегиональный центр профессионально-технического образования художественного моделирования и дизайна г. Львова
ул. О.Кульчицкой, 2, 79054, Львов, Украина*

Рассмотрено направления модернизации профессионального образования путем внедрения европейского опыта. Определено содержание профессионально-технического образования; проанализовано смену подходов к преподаванию учебных дисциплин. Очерчено принципы и требования к повышению квалификации педагогических кадров профессионального образования. Обосновано целесообразность изменений в украинской системе образования.

Ключевые слова: компетентностный подход, профессиональное образование, профессионально-технические учебные заведения, государственные стандарты, содержание профессионально-технического образования, типовые учебные программы.

Стаття надійшла до редколегії 23.09.2013

Прийнята до друку 16.10.2013